

Priskonvergens mellem EU-landene 1985-1994

Hans Linderøth, docent og Jan Bentzen, lektor,
Nationaløkonomisk Institut, Handelshøjskolen i Århus

1. Indledning

Den økonomiske integration har været omfattende mellem EU-landene. Ikke mindst var det vigtige skridt i integrationsprocessen, da medlemsstaterne i 1985 godkendte Kommissionens hvidbog om det indre marked og i december 1991 vedtog Maastrichttraktaten om den Økonomiske og Monetære Union (ØMU). I det efterfølgende vises det, om den vidtrækkende økonomiske integration har været ledsaget af priskonvergens i markedspriserne.

Det indre marked, der skulle være realiseret senest 1/1 1993, indebærer afskaffelse af grænsekontrol, fjernelse af tekniske handelshindringer, offentlige kontrakter i fri licitation mv., hvilket må formodes at have medført øget konkurrence over landegrænserne og fjernelse af halvoffentlige monopoler. Altså må det indre marked have medført konvergens i faktorpriserne (priser ekskl. indirekte skatter), men afskaffelse af grænsekontrollen har også nødvendiggjort konvergens i de indirekte skatter. Store forskelle i afgifter og momssatser kan nemlig resultere i en uacceptabel stor skattebaseret grænsehandel.

Selv inden afskaffelse af grænsekontrollen, må man forvente skattemæssig konvergens, idet lande med høje indirekte skatter næppe vil øge skatterne yderligere, når man ved, at

skatterne skal reduceres om få år. Altså må det indre marked formodes at medføre konvergens i markedspriserne baseret på konvergens i såvel faktorpriser som skattesatser.

Den økonomiske integration med de åbne grænser har imidlertid ikke bare en direkte priskonvergerende effekt. Der er også en indirekte effekt. Det er således velkendt, at priserne globalt er positivt korreleret med indkomsten, jf. Summers and Heston. Jo højere BNI/indb. jo højere priser. Sagt på anden måde vil indkomstkongvergens medføre priskonvergens, og indkomstkongvergens fremmes ved at sikre fri bevægelighed for produktionsfaktorerne.¹ EU fremmer desuden indkomstkongvergens via betydelige regionalfonde.

Indkomstkongvergens er bl.a. baseret på relativt store produktivitetstigninger i lavindkomstlandenes konkurrenceerhverv med store lønstigninger til følge. Disse lønstigninger har en afsmittende effekt på lønudviklingen i hjemmemarkedserhvervene domineret af tjenester med lave produktivitetstigninger. Resultatet er relativt store prisstigninger på varer og tjenester i hjemmemarkedserhvervene.

Den økonomiske integration vil altså ikke blot medføre priskonvergens på de varer og tjenester, der passerer de åbne grænser (de

såkaldte tradables), men også medføre pris-konvergens på varer og tjenester, der ikke indgår i handelen mellem EU-landene (de såkaldte non-tradables). Man må dog formode, at de åbne grænser vil resultere i større pris-konvergens på tradables end på non-tradables.

2. Datamateriale mv.

Priskonvergens belyses i perioden 1985-94 vha. det statistiske materiale om købekraftpariteter, der for grupper af varer og tjenester viser prisrelationer mellem landene. Ved at udtrykke købekraftpariteterne i gennemsnitlige EU-priser² opnås sammenlignelige prisrelationer (comparative price level, CPL). Hvis et land for en varegruppe har en CPL-værdi på fx 110, ligger landets priser 10% over de gennemsnitlige EU-priser i den pågældende varegruppe.

Da de forskellige varer og tjenester ikke findes i alle lande og da slet ikke i samme kvalitet, volder de internationale prissammenligninger naturligvis betydelige problemer. Der henvises i den forbindelse til den metodebeskrivelse, der findes i Eurostat 1994: *Compa-*

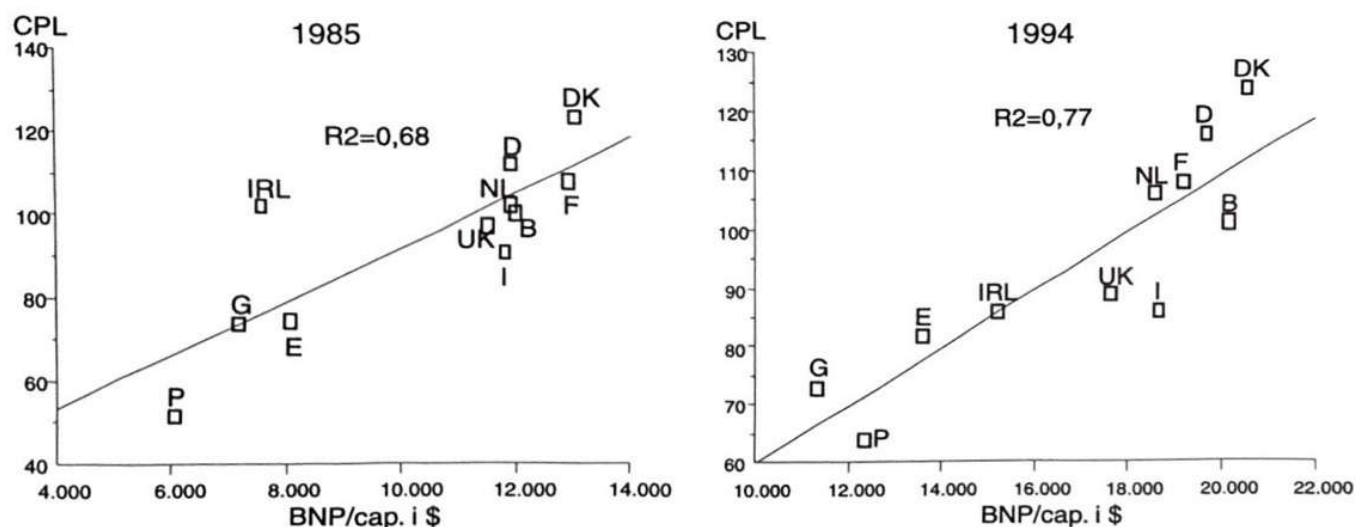
rison in Real Terms of the Aggregates of ESA.

Der medtages kun 11 lande i undersøgelsen. De 3 nye medlemslande Sverige, Finland og Østrig er først blevet medlemmer efter 1994, og det lille Luxemburgs økonomi er så speci- el, at det er valgt at se bort fra det.

Først et afsnit om pris- og indkomstkong- gens. I det efterfølgende afsnit 4 inddrages forbrugerprisindeksene. Er priskonvergens baseret på forbrugerpriserne større end pris- konvergens baseret på CPL-værdier?

CPL-værdier er baseret på markedspriser. Konvergens i markedspriser skyldes kong- gens i faktorpriser og/eller konvergens i indi- rekte skatter. I afsnit 5 fokuseres der derfor på skattekonvergens, og i det efterfølgende afsnit foretages der konvergenstest på forskellige grupper af varer og tjenester. Har der kun fun- det priskonvergens sted på hårdt beskattede varer, eller har priskonvergens omfattet alle varer og tjenester? Endelig behandler det sid- ste afsnit grænsehandel og priskonvergens mellem Danmark og Tyskland.

Figur 1. CPL og BNP/cap. i købekraftpariteter

Kilder: Eurostat: Purchasing Power Parities and Gross Domestic Product in Real Terms 1985. Comparison in Real Terms of the Aggregates of ESA, Results for 1994.

3. Indkomst- og priskonvergens

Indkomstkongressen blandt EU-landene har været betydelig større i perioden 1960-73 end i perioden 1973-94.³ Det er imidlertid ikke muligt at finde CPL-værdier for disse perioder.

At prisniveauet er positivt korreleret med indkomstniveauet genfindes som ventet i det analyserede materiale for de 11 EU-lande i såvel 1985 som 1994, jf. figur 1. I 1985 ligger Irland en del over den estimerede regressionslinie, hvilket ikke er tilfældet i 1994. I øvrigt bemærkes det relativt høje prisniveau i Danmark, og at der i 1994 stadig er markante prisforskelle på trods af de åbne grænser.

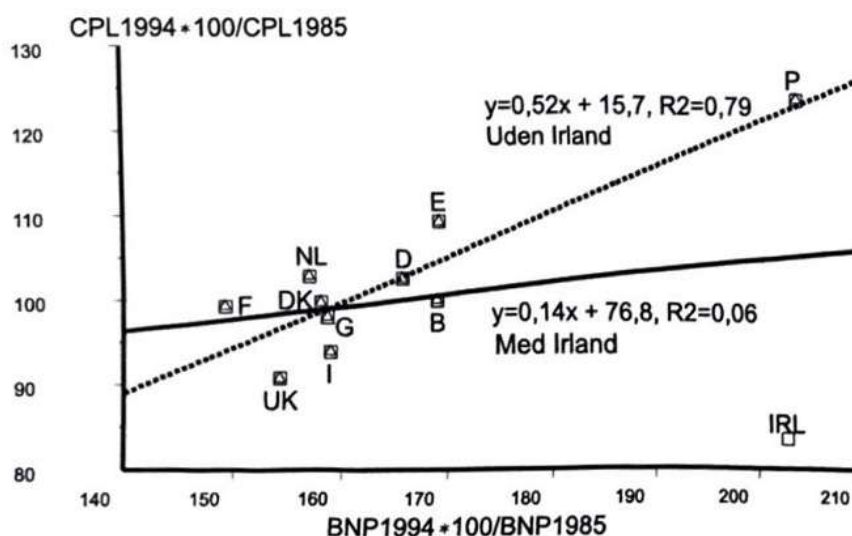
Figur 2 viser direkte, om indkomstkongressen har medført priskonvergens. Af de 4 fattigste lande i 1985 (Grækenland, Portugal, Spanien, Irland) er det kun Grækenland, der ikke har haft en relativ høj vækst fra 1985 til 1994. Den relativt høje vækst i de fattige lande har ikke medført nogen nævneværdig samlet priskonvergens ($R^2 = 0,06$) alene pga. faldet i CPL-værdien for Irland. Irland havde i 1985 en CPL-værdi over 100, selvom lan-

dets BNP lå klart under gennemsnittet. Den høje CPL-værdi kan delvis tilskrives høje indirekte skatter, jf. afsnit 5. Skatterne målt i forhold til det private forbrug er senere reduceret for at tage højde for de åbne grænser. Ses der bort fra Irland, er der en klar sammenhæng mellem ændringen i CPL og den relative vækst i indkomsten ($R^2 = 0,79$).

4. Priskonvergens ifølge CPL-værdier og forbrugerpriser

Generelle prisindeks, der anvendes som inflationsmål vedrørende ØMU'en, kunne i princippet også anvendes til at teste priskonvergens. Prisstigningerne skal da blot omregnes til en fælles valuta. I tabel 1 er det beregnede prisindeks således fremkommet ved at omregne prisstigningen ifølge det almindelige forbrugerprisindeks til en fælles valuta vha. valutakurserne. Prisstigningen er derefter tillagt CPL-værdien for 1985 gældende for det private forbrug, og sluttelig er der multipliceret med den faktor, der får gennemsnittet for de 11 lande til at blive 100. Det private forbrugs CPL-værdier for 1990 og 1994 er også multipliceret med den faktor, der resulterer i et gennemsnit på 100.

Figur 2. Forholdet mellem CPL i 1994 og 1985 sammenholdt med væksten i BNP/cap. fra 1985 til 1994 opgjort i købekraftpariteter

Kilde: som figur 1.

Tabel 1: Beregnet prisindeks baseret på prisstigninger ifølge forbrugerprisindekset sammenholdt med CPL-værdier for det private forbrug, 1990 og 1994

	1990		1994		CPL ÷ beregnet prisindeks	
	Beregnet prisindeks	CPL	Beregnet prisindeks	CPL	1990	1994
Belgien	106,8	105	112,4	108	-1,8	-4,4
Danmark	141,2	139,8	140,6	135,3	-1,4	-5,4
Tyskland	118,7	113,6	129,2	119,5	-5,1	-9,7
Grækenland	76,2	76,4	82,7	78,6	0,3	-4,1
Spanien	87,4	95,4	77,4	87	8	9,7
Frankrig	111,5	107,9	113,7	114,3	-3,6	0,6
Irland	102,7	100,7	97,1	92,3	-2	-4,8
Italien	100,9	102,2	86,2	90,2	1,3	4
Holland	100,6	103,5	107	110,1	2,9	3,1
Portugal	59	63,2	65,3	70,3	4,2	5
UK	95	92,3	88,3	94,4	-2,7	6,1
Standardafvigelse	21,6	19,3	22,9	18,7	-	-

Kilder: International Financial Statistics Yearbook 1996, Eurostat: Comparison in Real Terms of the Aggregates of ESA, Results for 1990 and 1994, samt eurostat: Purchasing Power Parities and Gross Domestic Product in Real Terms 1985.

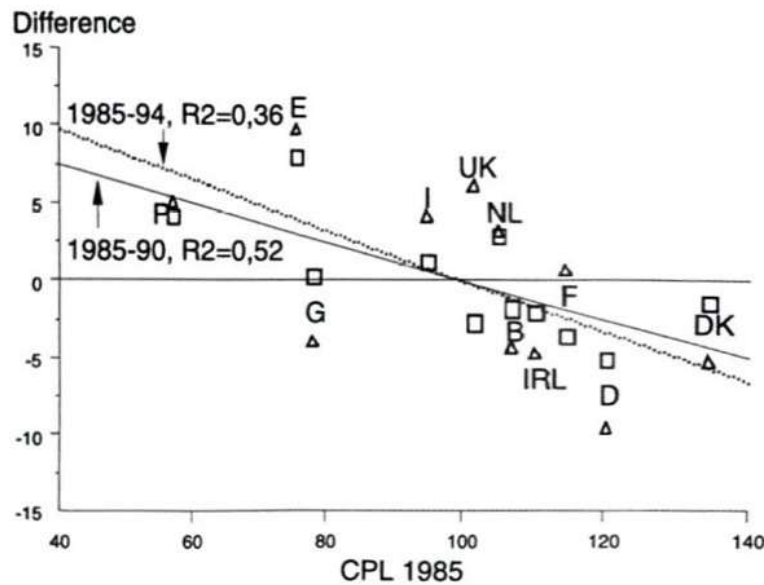
Tabel 1 viser, at der ikke er overensstemmelse mellem det beregnede prisindeks og tilsvarende CPL-værdi. Standardafvigelsen er således større på det beregnede prisindeks end på CPL, hvilket kunne tyde på, at priskonvergens er større målt på CPL-værdier end målt på generelle prisstigninger ifølge forbrugerprisindekset. Standardafvigelsen på CPL er faldende fra 1990 til 1994 som tegn på priskonvergens fra 1990 til 1994, mens standardafvigelsen derimod er stigende for det beregnede indeks.

Differencen mellem CPL og det beregnede indeks er i figur 3 korreleret med CPL for 1985. En negativ hældningskoefficient på regressionslinien er ensbetydende med, at det beregnede indeks gennemgående er lavere end CPL for lande med lav CPL i 1985 og omvendt for lande med høj CPL i 1985. Det betyder igen, at priskonvergens er større målt på CPL end på det beregnede indeks!

Figur 3 viser, at hældningskoefficienten er negativ for såvel 1990 som 1994, dog med større hældning i 1994 end i 1990. Det kan altså konkluderes, at priskonvergens er større målt på CPL end på det beregnede indeks, især i 1994.

Lande med positiv difference er gennemgående lande, hvis valuta er devalueret i forhold til ECU (Italien, UK, Grækenland, Irland, Portugal og Spanien), mens det omvendte er tilfældet for lande, hvis valuta er revalueret (de øvrige 5 lande).⁴ En devaluering i lande med lav CPL vil naturligvis modvirke priskonvergens. Prisen på fx indenlandske tjenesteydelser vil falde øjeblikkeligt målt i internationale priser. Det tyder altså på, at valutakursændringer i højere grad slår igennem i det beregnede indeks end i CPL-værdierne. Differencen må naturligvis bero på, at CPL og forbrugerprisindekset er baseret på forskellig statistisk grundmateriale og ikke mindst på forskellige beregningsmetoder.

Figur 3. CPL minus det beregnede indeks for 1990
henholdsvis 1994 i forhold til CPL for 1985

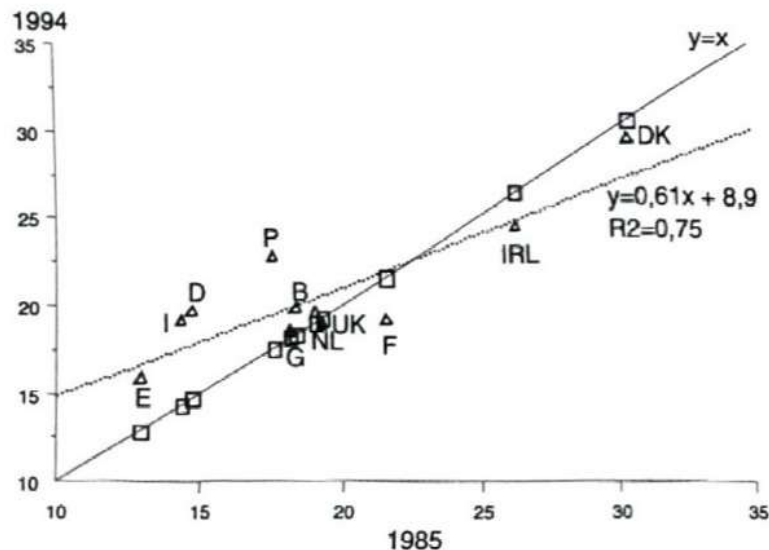
Kilde: Tabel 1.

5. Konvergens i indirekte skatter

Som nævnt tidligere kan priskonvergens i markedspriserne naturligvis være baseret på konvergens i de indirekte skatter. I figur 4 markerer en firkant de indirekte skatter i % af det private forbrug i 1985 og en trekant det tilsvarende resultat for 1994.

Regressionslinien for trekkanterne er indtegnet. En hældningskoefficient på denne linie på 1 er ensbetydende med, at der ikke er sket en skattemæssig konvergens, og en hældningskoefficient på 0 er ensbetydende med en fuldstændig skattemæssig konvergens. Da hældningskoefficienten på regressionslinien

Figur 4. Skatter på varer og tjenester i % af det private forbrug 1985 og 1994

Kilder: OECD: Revenue Statistics of OECD Countries 1965-1995
og National Accounts Statistics 1960-1995.

er 0,6 viser figuren, at der er sket en vis skattemæssig harmonisering fra 1985 til 1994.

De indirekte skatter i% af det private forbrug er nedsat i de 3 lande (DK, IRL, F), hvor procenten var højest i 1985, mens skatterne er øget i de øvrige lande. Det gælder især Tyskland, Portugal, Italien og Spanien. Selvom der altså er sket en skattemæssig konvergens, er der, som figuren også viser, stadig så store forskelle i skatteniveauet, at resultatet kan være en betydelig skattebaseret grænsehandel. Endelig bemærkes den høje værdi for Danmark, hvilket i betydelig grad kan forklare Danmarks høje CPL-værdi, jf. figur 1.

Skattekonvergens målt i figur 4 kan naturligvis i princippet skyldes forskydninger i forbrugets sammensætning, så en tilbunds-gående analyse kræver en sammenligning af afgiftssatser og beskatningsgrundlag over tiden. En sådan analyse foretages ikke her. Der fokuseres blot på momssatserne samt enkelte hårdtbeskattede varer.

For at mindske det skattebetingede salg af varer og tjenester ved afskaffelse af grænsekontrollen foreslog Kommissionen i 1987, at

momssatserne skulle tilnærmes. Forslaget indeholdt en normalsats på mindst 15% fra 1/1 1993 samt en eller to reducerede satser på mindst 5%. De reducerede satser måtte kun anvendes på bestemte varer og tjenester, hvoraf fødevarer, personbefordring, farmaceutiske produkter og bøger var nogle af de vigtigste. Det var/er frivilligt, om man vil indrette sig efter forslaget.

Som tabel 2 viser, ligger standardmomssatserne stadig langt fra hinanden. Danmark har den højeste momssats og anvender i modsætning til de øvrige lande ikke reducerede (lavere) satser, når der ses bort fra, at visse varer og tjenester helt er fritaget for moms. Omfanget af reducerede satser varierer meget mellem landene. En del lande har også vendt højere satser (op til 38%) på visse susbetonede varer, men disse høje sats blevet afskaffet siden 1990, netop for at gå skattebaseret grænsehandel.

I øvrigt bemærker man, at Spanien, Italien Belgien har øget standardsatserne fra 1990 1994, mens Irland har reduceret satsen, hvilket er med til at forklare resultaterne i figur 4. Danmarks sats er forøget med 3 procent-

Tabel 2. Momssatser

	Standardsats			Reduceret sats 1/1 1996
	1990	1994	1996	
Belgien	19	20,5	21	0/1/6/12
Danmark	22	25	25	—
Frankrig	18,6	18,6	20,6	2,1/5,5
Tyskland	14	14	15	7
Grækenland	16	18	18	216
Irland	25	21	21	0/2,5/10/12,5
Italien	18	19	19	4/10/16
Holland	18,5	17,5	17,5	6
Portugal	17	17	17	339
Spanien	12	15	16	185
UK	15	15	17,5	2,5/8

Kilder: Consumption Tax Trends (OECD 1997) samt Inventory of Taxes Levied in the Member States of the European Countries (European Commission).

point, men da denne forøgelse er baseret på fjernelsen af den såkaldte AMBI pr. 1/1 1992, påvirkes de samlede indirekte skatter stort set ikke af momsforhøjelsen.⁵

Resultaterne i figur 4 vedrørende Tyskland, Portugal, Frankrig og Danmark kan ikke forklare ved udviklingen i standardmomssatserne. Ændrede punktafgifter kan ganske givet forklare en hel del, jf. i øvrigt afsnit 7. Der findes dog stadig meget betydelige forskelle i afgifterne. Således varierer afgiften på blyfri benzin fra 0,424\$/l i Irland til 0,668\$/l i Frankrig primo 1996. Afgiften på vin er nul i adskillige lande og fx 3,32\$/l i Irland.⁶

6. Konvergens inden for grupper af varer og tjenester

I tabel 3 benyttes variationskoefficienten som mål for priskonvergens. Umiddelbart må det indre marked især forventes at medføre priskonvergens på hårdtbeskattede varer med store forskelle i skattesatserne. Tabel 3 viser da også et specielt stort fald i variationskoefficienten for tobak og alkoholiske drikke efter 1990, men også for mere langvarige forbrugsgoder som tøj, sko, møbler og husholdningsmaskiner er der et klart fald i variationskoefficienten efter 1990.

Selv inden for sundhed og uddannelse, der i betydelig grad er offentligt finansieret og ikke i nævneværdig grad er udsat for øget udenlandsk konkurrence pga. det indre marked, kan der konstateres konvergens. Denne konvergens er formentlig i høj grad baseret på indkomstkongvergens.

Der kan kun konstateres en stigning i variationskoefficienten for byggeri mv. Dette resultat er i overensstemmelse med globale undersøgelser, der viser, at investeringsgoder er relativt dyre i lavindkomstlande.⁷ Der kan da heller ikke påvises en klar udvikling for varegruppen maskiner og udstyr. Resultaterne er i overensstemmelse med undersøgelser foretaget af Kommissionen, der påviser et fald i spredningen på priserne i perioden 1985-93

Tabel 3. Variationskoefficienten for CPL-værdier i forskellige grupper af varer og tjenester

Vare- og tjenestegrupper	1985	1990	1994
Fødevarer, ikke-alkoholiske drikke	0,181	0,198	0,18
Alkoholiske drikke, tobak	0,398	0,377	0,28
Beklædning, sko, husholdningsudstyr samt tilhørende reparationer	0,161	0,198	0,142
Husleje, vand, varme, el	0,36	0,304	0,299
Sundhedssektor	0,269	0,263	0,225
Transport og kommunikation	0,299	0,296	0,266
Uddannelse, kultur mv.	0,29	0,237	0,206
Restauranter, hoteller mv.	0,237	0,224	0,215
Byggeri mv.	0,208	0,211	0,248
Maskiner og udstyr	0,12	0,092	0,109

Anm.: Variationskoefficienten er standardafvigelsen divideret med gennemsnittet. Antallet af observationer varierer en del mellem grupperne, da der er stor forskel på, hvor mange varer og tjenester, der indgår i de forskellige grupper.

Kilder: Comparison in Real Terms of the Aggregates of ESA, Results for 1990, Results for 1994, samt Purchasing Power Parities and Gróss Domestic Product in Real Terms, Results 1985.

Tabel 4. Testresultater for β -konvergens

Vare- og tjenestegrupper	1985-1990		1990-1994		1985-1994	
	$\hat{\beta}$	$\bar{R}^2$	$\hat{\beta}$	$\bar{R}^2$	$\hat{\beta}$	$\bar{R}^2$
Fødevarer, ikke-alkoholiske drikke	-0,13** (-1,77)	0,02	-0,23* (-4,28)	0,17	-0,20 (-3,16)	0,09
Alkoholiske drikke, tobak	-0,20* (-2,09)	0,14	-0,24* (-4,09)	0,43	-0,37* (-4,83)	0,52
Beklædning, sko, husholdningsudstyr samt tilhørende reparationer	-0,38* (-2,73)	0,09	-0,56* (-7,72)	0,47	-0,55* (-6,27)	0,37
Husleje, vand, varme, el	-0,45* (-3,68)	0,37	-0,13 (-1,52)	0,06	-0,51* (-4,08)	0,43
Sundhedssektor	-0,16 (-1,31)	0,07	-0,30 (-1,63)	0,14	-0,65* (-2,27)	0,29
Transport og kommunikation	-0,17* (-2,29)	0,09	-0,26* (-3,69)	0,23	-0,37* (-4,35)	0,29
Uddannelse, kultur mv.	-0,77* (-5,24)	0,38	-0,34* (-3,79)	0,24	-1,05* (-5,33)	0,39
Restauranter, hoteller mv.t	-0,30** (-1,94)	0,12	-0,21** (-1,91)	0,11	-0,26* (-2,37)	0,18
Byggeri mv.	-0,12 (-1,54)	0,04	-0,11 (-0,82)	-0,01	-0,16 (-1,15)	0,01
Maskiner og udstyr	-0,34* (-3,86)	0,3	-0,74* (-3,57)	0,27	-0,54* (-3,81)	0,3

Anm.: β -konvergens testes vha. flg. regressionsligning: $\text{Log}(\text{CPL}_{i,t+T}/\text{CPL}_{i,t})/T = \alpha + \beta\text{CPL}_{i,t} + \epsilon_{i,t}$.
t-værdier i parentes og * udtrykker signifikans på 5%-niveau og ** på 10%-niveau.

Kilde: Som tabel 3.

på såvel forbrugsvarer som tjenester. Et tilsvarende fald kan Kommissionen ikke konstatere på energi og bygninger mv.⁸

Der er også testet for absolut β -konvergens, der i udstrakt grad har været anvendt i forbindelse med analyser af økonomisk vækst og indkomstkongvergens. Absolut β -konvergens i priserne er ensbetydende med, at lande med relativt lave initiale CPL-værdier har en højere vækst i CPL-værdierne end lande med relativt høje initiale CPL-værdier. Dette er tilfældet, såfremt $\beta < 0$ i tabel 4.

Tabel 4 viser, at alle estimerede værdier af β har det forventede negative fortegn, og de fleste estimater er klart signifikante, også for

varegruppen maskiner og udstyr, som i tabel 3 fremviste en stigning i variationskoefficienten fra 1990 til 1994. Der kan ikke påvises et signifikant parameterestimat for byggeri mv., hvilket er helt i overensstemmelse med resultatet i tabel 3. Fødevarer og ikke-alkoholiske drikke har også en signifikant koefficient, dog kun på 10%-niveauet i perioden 1985-90. I tabel 3 var der ikke en stigning i variationskoefficienten for denne varegruppe i perioden 1985-1994. Der er altså visse uoverensstemmelser i de 2 typer af konvergenstest, men i helt overvejende grad er de dog sammenfaldende. For de fleste varer og tjenester kan der klart påvises priskonvergens i såvel tabel 3 som tabel 4.

7. Grænsehandel og priskonvergens mellem Danmark og Tyskland

Det fremgår af tabel 5, at perioden 1985-90 er karakteriseret ved divergens i priserne mellem Danmark og Tyskland, og at der er meget store prisforskelle på de hårdtbeskattede varer som alkoholiske drikke, tobak og transport. Efter 1990 vender udviklingen. Der kan i særlig grad konstateres konvergens på alkoholiske drikke og transport, hvilket skal ses i sammenhæng med en klar skattemæssig konvergens.

I forbindelse med den såkaldte »påskepakke« i foråret 1986 blev skatterne på øl, vin og benzin forhøjet i Danmark, hvilket bl.a. betød, at en liter superbenzin blev 2,5-3,0 kr. dyrere i Danmark end i Vesttyskland.⁹ Resultatet var øget grænsehandel. Det har naturligvis også haft betydning, at de almindelige rejsegodsbestemmelser blev lempet i de følgende år.¹⁰ Ikke mindst udsigten til det indre marked fra 1993 fik formentlig den danske regering til at ændre kurs fra 1989.

Januar 1989 nedsattes eller ophævedes en række afgifter på fjernsyn, videoer og hårde hvidevarer for at mindske en tiltagende grænsehandel. Medio 1989 sænkedes endvidere en række energiafgifter, og medio 1991 og 1992 nedsattes afgifterne på øl og vin.¹¹ Skattekongressen blev også fremmet af en tysk afgiftsforøgelse, fx blev den tyske benzinafgift forøget så meget medio 1991, at benzinprisen blev den samme på begge sider af grænsen.¹² Med det indre markeds ikrafttrædelse d. 1/1 1993 skete der en markant lempelse af de danske rejsegodsbestemmelser. Endagsrejsende måtte nu medtage 110 liter øl mod tidligere 12 liter samt medtage 90 liter bordvin mod tidligere 5 liter. Der skete ikke nogen ændring i retten til at medtage cigaretter og spiritus. Det har derfor hidtil ikke været nødvendigt med en kraftig afgiftstilpasning på disse to varer. Endvidere blev loftet over det samlede indkøb fjernet.

Undersøgelser af sammensætningen af grænsehandelen viser, at danskernes handel syd

Tabel 5. CPL-værdier i Danmark og Tyskland fordelt på varegrupper 1985, 1990 og 1994

	1985		1990		1994	
	DK	D	DK	D	DK	D
Fødevarer	127	103	132	103	136	110
Alkoholiske drikke	176	92	187	93	135	93
Tobak	175	121	174	118	155	106
Beklædning mv.	110	106	125	104	108	108
Husleje, varme, el mv.	133	147	133	137	128	128
Boligudstyr	115	101	125	100	115	109
Sundhedssektor	142	126	155	125	142	119
Transport mv.	129	104	141	101	133	110
Uddannelse mv.	119	116	115	111	117	113
Kollektivt forbrug ¹	115	126	122	123	117	133
Bygge- og anlæg	117	106	123	114	120	126
Maskiner mv.	110	100	107	99	115	104
BNP	124	113	129	110	124	116

Note: 1. En del af det kollektive forbrug er henført til sundhedssektor og uddannelse.

Kilde: Som tabel 1.

for grænsen næsten udelukkende omfatter højtbeskattede varer som slik, tobak, bordvin og øl, mens kolonialvarer kun indgår i mindre mængder, selvom der er stor forskel på den danske og tyske moms på fødevarer. Udvalgsvarer fylder heller ikke meget i den danske grænsehandel.

Den seneste undersøgelse af grænsehandelen anslår en samlet dansk grænsehandel på 3,6 mia. kr. i 1989 og 2,7 mia. kr. i 1996 (0,5% af det private forbrug). 1996 svarer til niveauet i 1991.¹³ De danske afgiftstilpasninger efter 1988 synes altså at have bremset op for en kraftig stigning i grænsehandelen, hvilket det indre marked ellers kunne medføre. Der skal åbenbart betydelige prisforskelle til, inden forskellene resulterer i en generel omfattende grænsehandel. Disse resultater tyder på, at det ikke er nødvendigt med en meget omfattende skattekonvergens for at holde grænsehandelen på et rimeligt niveau. Dette forhold vil formentlig sætte en bremse på priskonvergens i de kommende år.

At de store prisforskelle ikke udnyttes i højere grad kan formentlig tilskrives en række forhold. Service- og garantibestemmelser kan spille en rolle for langvarige forbrugsgoder, men forskellige præferencer og sproglige barrierer kan naturligvis også tillægges betydning.

8. Afslutning

Økonomisk integration og priskonvergens har kendetegnet EU i perioden 1985-94. Priskonvergens har omfattet stort set alle grupper af varer og tjenester, og den har delvis som ventet været baseret på skattekonvergens nødvendiggjort af det indre markeds åbne grænser med virkning fra 1/1 1993. Ikke mindst i Danmark har der været afgiftstilpasninger med henblik på at begrænse grænsehandelen. Disse tilpasninger har åbenbart været tilstrækkelige til at reducere grænsehandelen efter 1989 på trods af en markant liberalisering af rejsegodsbestemmelserne.

Priskonvergens må naturligvis også skyldes faktorpriskonvergens, som er fremmet som følge af øget konkurrence på det indre marked.

Der er stadig meget betydelige prisforskelle mellem EU-landene, så priskonvergens vil ganske givet fortsætte i de kommende år i takt med den fortsatte økonomiske integration og indkomstkongvergens.

Endelig skal det nævnes, at der ikke er foretaget test af priskonvergens baseret på generelle forbrugerprisindeks, men blot konstateret, at priskonvergens synes mere udtalt målt på CPL-data end baseret på forbrugerprisindeksene.

Noter

1. Der henvises til litteratur om indkomstkongvergens, se bl.a. Barro and Sala-I-Martin (1995).
2. I 1985 og 1990 er den gennemsnitlige EU-pris baseret på 12 lande og i 1994 på 15 lande.
3. Dansk økonomi forår 1997.
4. OECD: Economic Outlook, June 1997.
5. Målt på skatteindtægterne i 1991 svarede AM-BI'en således til en momssats på 2,95, altså meget tæt på de 3, som satsen blev forøget med i 1992. Kilde: Skatter og afgifter. Oversigt 1994, s. 46.
6. Consumption Tax Trends (OECD 1997).
7. Summers and Heston s. 337.
8. European Economy s. 10.
9. Bygvrå (1997) s.12.
10. Bygvrå (1997) s. 11.
11. Statistisk Månedsoversigt.
12. Bygvrå (1997) s.13.
13. Bygvrå (1997) s. 41.

Litteratur

- Barro, R.J. og Sala-I-Martin, X. 1995. *Economic Growth*. McGraw-Hill.
- Bygvrå, S. 1997. *Den dansk-tyske grænsehandel i de første år med det indre marked*. Institut for grænserregionsforskning.
- Danmarks Statistik: *Statistisk Månedsoversigt*.
1) Skatter og afgifter – oversigt 1994.
- Det Økonomiske Råd. 1997. *Dansk Økonomi forår 1997*.
- European Commission: *Inventory of Taxes Levied in the Member States of the European Countries*, different editions.
- European Economy No 4, 1996: *Economic Evaluation of the Internal Market*.
- Eurostat. 1985. *Purchasing Power Parities and Gross Domestic Product in Real Terms 1985*.
- Eurostat. 1994. *Comparisons in Real Terms of the Aggregates of ESA*, Results for 1990 and 1994.
- IMF: *International Financial Statistics Yearbook*, 1996.
- OECD: *National Accounts Statistics*. 1960-1995.
- OECD: *Revenue Statistics of OECD Countries*, 1965-1995.
- OECD. 1997. *Economic Outlook*, June 1997.
- OECD: *Consumption Tax Trends*, 1997 edition.
- Sala-I-Martin. 1995. *The Classical Approach to Convergence Analysis*. Discussion Paper no. 1254, CEPR, London.
- Summers R. og A. Heston. 1991. The Penn World Table (Mark 5): An Expanded Set of International Comparisons, 1950-1988. *The Quarterly Journal of Economics*, May 1991.